

A fegyverembargó feloldásának kételyei EU–Kína

Mészáros Klára

Kína számára Európa felértékelődőben van. Jelzi ezt az európai térséggel kialakított kereskedelmi és gazdasági kapcsolatok látványosan növekedése. Kína ma már az Európai Unió (EU) legnagyobb külső kereskedelmi partnere. Ugyanakkor az unió Kína második legnagyobb kereskedelmi partnerévé lépett elő.

A Kínai Népköztársaság első ízben 2003. október 13-án hozta nyilvánosságra az EU térségére vonatkozó öt évre szóló stratégiáját, amelynek lényegét az „aktív részvétel” adja. (‘China Issues EU Policy Paper’, *Beijing Review*, November 6, 2003. pp. 42–43.) A kínai stratégia magába foglalja mindazon ágazatokat és tevékenységeket, amelyekben sikeres együttműködés alakult ki az unió és Kína között. Így került a stratégiai tényezők sorába nem csak a politikai, gazdasági, oktatási, tudományos-technológiai együttműködés, hanem a környezetvédelmi, szociális, jogi, rendőri, katonai és adminisztratív kérdések is. A dokumentum érinti az EU-bővítéssel járó kételyeket is, amelyek – kínai számítások szerint – kereskedelmi és gazdasági veszteségeket okoznak Kínának. Ezekért Kína kompenzációt kér az uniótól.

Az évenkénti EU–Kína-csúcstalálkozók az Európai Bizottság elnöke és a kínai miniszterelnök között rendszeressé 1998-tól váltak. Legutóbb erre 2004. decemberében került sor. A kínai kereskedelmi miniszter és az EU kereskedelmi vagy külügyi biztosa is vegyesbizottság keretében évente találkozik.

Kínára vonatkozó irányelvet a bizottság utoljára 2001-ben adott ki. Az Európai Bizottság 2003. júniusában döntött arról, hogy a Kínával folytatott kapcsolatok szintjét megemeli. Ezáltal válhatott Kína az *EU stratégiai partnerévé*. A bizottság ezzel a döntésével is ösztönözni kívánja a kínai reformfolyamat továbbvitelét, mivel – meggyőződése szerint –

csak ilyen módon lehet kiküszöbölni azokat a hiányosságokat, mint amilyenek a szellemi tulajdonjog, az egészségügy, a versenypolitika, az iparpolitika, az emberi erőforrások erősítése, az információs társadalom, a környezetvédelem, valamint az energia békés felhasználása terén tapasztalhatók. Az EU úrkutatási tevékenységébe, a Galileo-programba való meghívás is a kínai reformok ösztönzését célozza.

Miután az unió képes és hajlandó a kínai nemzetgazdaság valamennyi ágazatába és területére új technológiát is szállítani, a *know-how*, illetve a technológiatranszfer terén az EU-tagországok egyre fontosabb beszerzési forrássá válnak Kína számára.

A közvetlen kereskedelmi kapcsolattartáson túlmenően, a gazdasági, a műszaki-tudományos együttműködés változatos formái alkotják a kölcsönös érdekelttség egyre szélesedő alapját. Miután az EU-ban az innováció nem korlátozódik a csúcstechnológiai szektorra, a gazdasági élet valamennyi területén képezhet hajtóerőt. Ráadásul az európai vállalatok többségének az a tulajdonsága, hogy nem csak eladási mennyiségekben, hanem hosszú távú együttműködésben is hajlandó gondolkodni, ami perspektivikussá teszi az együttműködést. Az EU egyre több olyan területet von be a kétoldalú együttműködésbe, amely – globális kihatásánál fogva – hosszabb távon az emberiség egészét is érintheti. A fejlesztési programok jellemzője – az ugyancsak létező humanitárius segélynyújtással szemben – az, hogy biztosítani próbálja a termelési és fejlesztési feltételeket. Jelentősebb kooperációra eddig a mezőgazdaságban, az energiatermelésben, a könnyűipari ágazatokban vannak jó példák, amelyre technológiai transzfer, szakmai képzés és preferenciális hitel formájában került sor. Az

Európai Bizottság 2002-től tekinti prioritásnak az úrkutatási, a felsőfokú oktatási, a környezetvédelmi és a nemzetközi bűnözéssel szembeni együttműködést.

A kétoldalú kapcsolatoknak azonban vannak olyan érzékenyebb területei is, amelyeket nem lehet kizárólag a gazdasági érdekekre alapozva feloldani. Ilyen a Tiananmen téri diákmegmozdulások leverését követő fegyverembargó bevezetése. 1989-től, azaz több mint 15 év elteltével sem sikerült megoldást találni erre a kényes helyzetre, amitől a tagországok valamennyien szeretnének „szabadulni”.

Elsőként – és a francia érdekek alapján közel sem véletlenül – Chirac elnök kezdte feszegetni a Kínát sújtó fegyverembargó feloldásának kérdését. A tagállamok elvileg meg is egyeztek 1993 táján ebben a kérdésben. A részletek egyeztetéskor kiderült azonban, hogy az egyes országok mennyire megosztottak és döntésképtelenek: *Franciaország* a kérdést egyértelműen politikai jellegűnek tekintti, szakértők bevonását ellenzi, amit felesleges időhúzásnak tekint. Az embargó feloldását ezért feltételek nélkül is támogatja. Elégségesnek tartja az átfogó EU–Kína stratégiai egyezmény megkötését. Az idő múltával az egyes országok hozzáállása is módosult. Így *Portugália*, *Ausztria* és *Finnország* csatlakozott a feltételek nélküli feloldást támogatók táborához úgy, hogy közben a fegyverexport ellenőrzését szigorítanák. *Hollandia* a fegyverszállítások szigorúbb, egységesebb és átláthatóbb kezelését tartaná feltételnek. *Nagy-Britanniát* leginkább a politikai és technikai kérdések foglalkoztatják, amelyek körébe beletartoznak az emberi jogok, valamint a regionális stabilitás kérdései. *Nagy-Britannia* és *Németország* legszívesebben szakértői elemzésekkel döntené el, hogy milyen üzleti előnyökkel és hátrányokkal járhat az embargó feloldása.

Az emberi jogi kérdések 2004 tavaszától kerültek ismét előtérbe. A magatartási kódex alapján az erre érzékeny országoknak lehetőségük nyílik szakértői vélemények meghallgatására a fegyverembargó kérdésében. Ezzel leginkább a *skandináv* országok és *Hollandia* él. *Magyarország* – EU-tagországgként – szintén kifejtette álláspontját. Ennek lényege, hogy „a magyar hivatalos álláspont nincs ellene a fegyverembargó feloldásának”, amelyet a magyarok szimbolikus lépésnek tekintenek. Az embargó megszüntetése pozitívan befolyásolná az unió és Kína kapcsolatait, tehát Magyarországnak is előnyére válna.

Az embargó feloldása fejében egyes tagállamok gesztusokat várnának el a kínai partnerektől. A kínaiak azonban ezektől mereven

elzárkóznak. Így az uniós politikusok nehezen találják azokat a pozitív kommunikációs eszközöket, amelyekkel polgáraikat rávehetnék a fegyverembargó feloldásának elfogadására.

A kínaiak eközben újabb és újabb időpontokhoz kötik a feloldás dátumát. Kínai részről egyértelmű válaszokat várnak uniós partnereiktől, miközben a helyzet koránt sem egyértelmű. Kiforrott álláspontok hiányában képtelenség az időzítést és az ellentételezést megállapítani. A lehetőségek (megállapodási „csomagok”) viszonylagosan nagy száma és összetettsége nem kedvez az egyértelmű helyzeteknek. A fegyverembargó feloldása esetén leginkább attól félnek, hogy az európai fegyverexport gyors ütemben indul meg Kína irányába. A tagországok többsége ezért is tartja nagyon fontosnak a szakértői vizsgálatokat. A jelenlegi helyzet alapján olyan egyezmény megszületése várható, amelyben szigorúan garantálják a fegyverexport ellenőrizhetőségét.

A kínai fegyverembargó azonban nem csak uniós kérdés. Az USA határozottan ellenzi a kínai embargó feloldását, még akkor is, ha hosszabb távon nem is tudja megakadályozni azt. Belpolitikai okok miatt is fontos az USA számára az uniós döntés elodázása. Ezen túlmenően – és ugyancsak érthető okok miatt – *Japán* és *Oroszország* is támogatja az embargó fenntartását.

A fegyverembargó feloldására készülő tagállamok 2005. január 17-én vehették hírét annak, hogy Zhao Ziyang egykori főtitkár 16 éves házi őrizet után meghalt. A kínai vezetésen belül ő volt az egyetlen magas rangú politikus, aki 1989-ben nem csak szimpátiáját fejezte ki a Tiananmen téren összegyűlt diákokkal, de a vérontást is ellenezte. Halálával egy olyan kellemetlen erkölcsi akadály hárult el, amely megkönnyítheti a döntéshozók feladatát.

* * * * *

Eddig megjelent számaink megtekinthetők és letölthetők a www.vki.hu weboldalról